

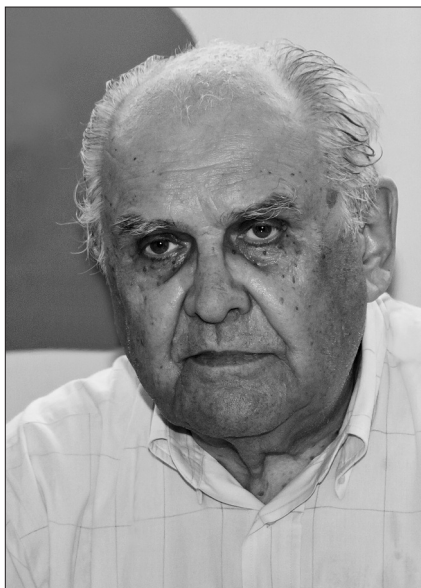

Ivan Horáček Za Jiřím Fialou (1939–2012)

Máme-li si všimnout nějakého jevu, musí být tento jev vyčleněn z běžných souvislostí, které jej zakrývají a činí pro nás neviditelným. Neboť každý způsob vidění je současně způsobem nevidění. A tomuto vyčlenění, této proměně pohledu se říká ozvláštňení. Mimochodem: je to opak nyní módního zviditelnění, jež chce učinit viditelnými jevy, které za vidění nestojí, a jehož skutečným cílem je zabránit vidění toho, co by se vidět mělo.

Tato slova napsal matematik Jiří Fiala v jednom z četných esejů věnovaných současnému umění, jehož byl fenomenálním znalcem, podobně jako filosofie jazyka, analytické filosofie, historie poznání a myšlenkového pozadí stávajících obrazů světa. Patřil k centrálním postavám intelektuálního dění předlistopadové doby, k výlučným osobnostem, pro něž průběžné spojování neslučitelného a ozvláštňování samozřejmého netušenými souvislostmi, bylo přirozenou součástí, a možná i nejvlastnějším smyslem pobývání ve světě. Jeho profesijní doménou byla myšlenková stavba matematiky, logika a struktura vědeckých teorií. Zde připomínal třeba toto: *Otázky determinismu, indeterminismu, kauzality atd. jsou otázkami teorií: deterministické či nedeterministické jsou teorie, nikoli „svět“ či „realita“. Prostě: jaká teorie, takový svět, nikoli naopak.*

Vyústěním jeho cesty za zpětnovazebnou šněrovačku vědeckých teorií byl jeho důraz na vyprávění příběhů, na dějiny. K tomu říká: *V pojetí toho, čemu se říká „dějiny“, musíme udělat jedno podstatné rozlišení, totiž rozlišení dějin vnějších od dějin vnitřních. Vnější dějiny se týkají výhradně minulosti, jsou to ty dějiny, v nichž „to, co se stalo, se nemůže odestát“, dějiny, v nichž lze „vést tlustou čáru za minulostí“. Vnitřní dějiny naproti tomu se týkají výhradně budoucnosti. Do minulosti se vracíme jen proto, aby zjistily počátky, z jichž se odvíjela cesta k současnému stavu. V klíčových okamžicích minulosti se totiž vždy nabízel různé cesty, jimiž bylo možné pokračovat. Tyto*

Jiří Fiala, 20. 6. 2012 při diskusním setkání ke 100. výročí narození matematika Alana Turinga, foto Stanislav Vaněk

cesty se pak dále podobně „větvíly“. Potíž je v tom, že v případech potíží se nelze dostat z jedné větve na jinou nějakým „přeskokem“. Jedinou možností je vrátit se zpět – jako v psychoanalýze – do toho místa, kde bylo učiněno chybné rozhodnutí (rozhodnutí, které se dostatečně rozpoznalo jako chybné – a tuto chybu uznat) a znovu se vydat – byť třeba zkráceně – jinou cestou. V tomto smyslu se v těchto vnitřních dějinách může to, co se stalo, odestát. Může to být rozpuštěno, odpuštěno, nábožensky řečeno „rozhrášeno“. Toto nutné uznání viny a omylu znamená, že ve vnitřních dějinách nelze nikdy udělat tlustou čáru za minulostí. Nová cesta je vždy novým příběhem, novými dějinami.

Jiří Fiala zemřel 23. listopadu 2012. Jeho brilantní průhledy napříč zdánlivě disparátními doménami pobývání ve světě, cit pro souvislosti, neprodyšně překryté nánosy závazných pravd a čítankových moudrostí, poznání s humorným nadhledem průběžně – pro poznání samé – vydobývaná žitým hledáním skutečné povahy věcí, zůstanou ve vzpomínkách pamětníků hodně dlouho. Bohužel, z větší části jen tam – asi 150 spisů, které napsal či editoval, jsou pohřbičkou z jeho myšlenkového odkazu jen malým zlomkem.

Jiří Fiala byl zosobněným exemplem kulturního člověka a jeho poselství o povaze kultury stojí za zapamatování: *Kultura není ani nadstavba (dříve), ani přístavba (dnes). Civilizace se dá dovést a lze se na ni (někdy stěží) adaptovat. Kultura se dovést nedá, tu si musíme tvořit sami, a bez imaginace to nejde.*

Ad „Freudovo houbaření“

Ankara, 8. října 2012

Vážený pane šéfredaktore,

jsem příznivcem Analogonu už od jeho prvního čísla z roku 1968 (o svůj exemplář jsem ale bohužel v průběhu let přišel) a můj vztah k lidem kolem něj se jen prohloubil v důsledku kamarádství s Andym Lassesem. Byl jsem i na ustavujícím shromáždění Společnosti Karla Teigea na Vinohradech, ale členem jsem se nestal. Odvážuji se proto, být nikým nevyzván, reagovat na jeden z textů, uveřejněný v čísle 66 z letošního roku. Jde o článek od Dana Merкура „Freudovo houbaření“.

Přiznám se, že jméno autora ve mně nejprve vyvolalo představu kazatele nějaké nové sekty a samotný text jeho příspěvku jsem považoval za jakési pábení. Teprve po dalším přečtení jsem pochopil, že onen kanadský psychoterapeut to myslí úplně vážně! Bezděky také poskytl českým čtenářům důkaz faktu, který je možná dosti všeobecně znám, že totiž v Kanadě a v Severní Americe vůbec se nikdo houbaření nevěnuje a nic o něm proto neví. Totéž platí o velké části Evropy.

Dan Merkur se po přečtení krátké pasáže z textu, vztahujícího se ke zcela jiné problematice, pustil do novátorské interpretace myšlenkových pochodů Sigmunda Freuda. Nic proti tomu, psychoanalýza není můj obor a co se o ní a o Freudovi píše v Kanadě, je mi celkem jedno. Jako dnes už v podstatě bývalého antropologa mne doslova omráčila jeho odvážná výprava za původem nápadu, zhodnoceným v práci *Totem a tabu*. Různých antropologických fantazií, inspirovaných i suchopárných, už bylo napsáno hodně a mnohem víc jich asi ještě napsáno bude. Merkurovy nápady by mezi nimi jistě měly zaujmout čestné místo.

Co mne však přivedlo poněkud do rozpaků a kvůli čemu vlastně píši tento dopis, je přístup redakce Analogonu k páně Merkurův textu. Netuším, odkud jste na něj dostali tip, ale domnívám se, že jeho akceptování nebyl dobrý nápad. Překlad a rovněž redakční práce s textem nejspíš nebyly úplně dokonalé. Zřejmě jste se spolehli na jinak zkušeného překladatele, který ale patrně německy neumí a anglický text mu byl sacrosanctem. Jinak by se asi nemohlo stát, že jste německé názvy hub ponechali v jejich otrockém překladu – ten totiž (zřejmě dokonalý kalk z angličtiny) vede k tomu, že vývoje Merkurův vypadají přijatelně,

ale jen v „nehoubařském“ prostředí. „Steinpilz“, který se česky jmenuje hřib dubový, nezískal své německé jméno od žádné aluze na kámen mudrců, ale prostě vyjadřuje pevnost, tvrdost této houby. „Herrenpilz“ rozhodně není „mužská houba“, už proto ne, že „Herr“ není ekvivalentem pro slovo „muž“, nýbrž „pán“, a to především ve smyslu sociálního postavení. Je to prostě tatáž houba, případně by to ještě mohl být suchohřib – oběma se i v Čechách a na Moravě říká panský hřib. A že by plurál „Herrgötter“ byl singulár „boží muž“? To snad ani pan Merkur nemůže myslet vážně. Oni jsou to spíš „pánbíčkové“, ostatně „hergot“ používáme dodnes jako zaklení, byť je to původně tzv. stělná modlitba. K Bohu, ne k „božímu muži“.

Samozřejmě nemám ani tušení – stejně jako pan Merkur –, jestli výskyt hřibů Freuda vedl či ne k nějakým teoriím, ale poznámka o mizení hřibů dobře koresponduje se stesky Freudových současníků na mizení hub, zvěře a ryb z lesů a vod, což vše bylo v přímé souvislosti s rozvojem průmyslu, rabováním dřeva a zasviňováním přírody splašky. Sigmund Freud měl přírodu rád a jeho vztah k lesu se nelišil od toho, který je dodnes nepsanou normou u nás, v Rakousku a v Německu. Překvapit to může jen někoho, kdo nezná střední Evropu nebo kdo používá při svých intelektuálních eskapádách pouze „svůj naučný slovník“. Možná, že kdyby jej vyměnil za nějaký jiný nebo – raději – za osobní zkušenost, udělal by lépe.

Vážený pane šéfredaktore, je mi jasné, že účel článku nebyl ani mykologický, ani antro-

Václav Hubinger, Z lesa ven mezi lidi – Cihlozrout

pologický nebo psychoanalytický, ale že měl ukázat vztah S. Freuda k lesu a přírodě. Nemohl jsem ale ponechat bez povšimnutí suverenitu, s jakou se na základě vlastních bizarních představ pustil autor do materie antropologické, mykologické a religionistické. Pro Freuda – ať už jeho vztah k lesu vyvěral z litevských, moravských nebo jiných kořenů – byl les v duchu soudobých společenských a estetických norem kulturní hodnotou. Byl pro něj přírodním jevem, jehož vztah k člověku a kultuře je mnohovrstevný a poměrně komplikovaný, byl i místem pro hry s dětmi (podobně si při houbaření dodnes hraje nejen český otec se svými dětmi) a možná byl i místem, kde hledal inspiraci. Nedokázal jsem ale odolat, abych se nevyjádřil k Merkurově patafyzické argumentaci, postrádající jakoukoli oporu v realitě. Na znamení dobré vůle a na usmířenou prosím přijměte přiloženou fotografii stromu, prodírajícího se z lesa do našeho lidského světa.

S pozdravem

Václav Hubinger
t. č. ZÚ Ankara, Turecko
(uveřejněno se souhlasem autora)
Analogon 66 [I-2012], str. 34-35

Kundí virvál aneb Napružené chlácholinky

November 13, 2012 12:36 PM

Vážený pane Hilský,
Vaši adresu jsem získal od našeho společného přítele Michala Novotného, a dovoluji se obrátit na Vás s jistou prosbou.

Před časem jsem otiskl [Analogon č. 67 [I-2013]] takovou glosu, poněkud satirickou, kde se o Vás zmiňuji – viz odkaz. Kdybyste se na věc mohl podívat, bylo by jistě osvěžující, chtělo-li by se Vám též zareagovat. Jakkoli, překladatelským návrhem, nejlépe komentovaným. Ale samozřejmě, přijde-li Vám celá akce dětinská, pubertální nebo prostě blbá, což je možné, zapomeňte prosím v dobrém. (Jistě Vám nemusím zdůrazňovat, že neútočím na Pussy, ale na zdejší papaláše a vůbec zdecimovaný veřejný časoprostor...)

Děkuji za odezvu, byť negativní, a zdravím srdečně

František Dryje
šéfredaktor revue Analogon

Dne 18.11.2012 11:02,
Martin Hilský napsal(a):

Vážený pane Dryje,

Michal Novotný mi o Vás napsal krásný mail, ale já bych Vám odpověděl samozřejmě i bez jeho doporučení.

Osobně si myslím, že Pussy Riot je Pussy Riot a že překládat tento výraz do češtiny je stejně marné a zbytečné, jako překládat Rolling Stones nebo Beatles. Český význam Pussy Riot je bezpochyby znám všem, kdo se o to zajímají. Žádná myslitelná česká verze nemůže, podle mého soudu, anglický název postihnout.

Historie slova „pussy“ je zcela fascinující. V tomto případě je samozřejmě relevantní především poměrně nedávný (datuje se z počátku 20. století) slangový význam [kunda]. Ale starší významy, například „kočička“, zvláště pak „chundelatá kočička“ jsou někde vespod, takže v tom slově se spojuje nejdříve slang s jistou něžností. Slovo „pussy“ je časté například v dětských říkáčkách (*nursery rhymes*), kde znamená právě „kočičku“. V americkém slangu slovo „puss“ jednu dobu (kolem třicátých let minulého století) znamenalo „ústa“ nebo „pusa“ nebo, ještě lépe, „pusinka“. To se mi, přiznám, dost líbí.

Stejně zajímavé je i druhé slovo „riot“, což nemusí být jen „vzpouza“ nebo „výtržnictví“, ale také „číslo“ ve smyslu „ta ženská je teda číslo“. Takže jedna „Pussy Riot“ by mohla být cosi jako botanické určení druhu „Kundatka Vzporná“, dohromady jsou to takové „kočičky kundelaté“, které občas vytáhnout drápky. Možná mne ještě něco napadne. Ale jsem si předem téměř jist, že se nenajde český výraz, který by měl jednoduchost, razanci i význačnost sousloví „Pussy Riot“. Není český výraz, který by v sobě obsahoval pusinky, kočičky a kundičky na prodej. Není český výraz, který by byl tak hebký, a zároveň měl tak ostré drápky a připomínal změt peroucích se koček.

Nechť tedy Pussy Riot zůstane i český Pussy Riot. Časem se tento výraz může, kdo ví, ocitnout ve slovníku jazyka českého.

S přáním všeho dobrého, Martin Hilský

November 18, 2012 11:30 AM

Vážený pane Hilský,
děkuji a kvituji s pokorou, že jste si udělal čas – víte, to, co píšete, je určitě pravda, jistě jsou výrazy, které nelze přeložit atd., i když, po pravdě, kdyby se toto sousloví objevilo dejme tomu v nějakém Shakespearově verši, asi by ani Vám nezbylo než „přeložit nepřeložitelné“,

„Umělé a falešné adorování takových záležitostí, jako je ruská skupina *Kundí virvál*, něco, co je vrcholem nevkusy a v žádném případě to není něco, co symbolizuje svobodu a demokracii.“
Český katolický premiér a předseda strany Petr Nečas

jak jste jistě už učinil mnohokrát (dřív se psávalo v poznámce pod čarou *nepřeložitelná slovní hříčka*, žejo). Ale o to mi tak úplně nešlo, i když zajímavé to určitě je.

Mě tu totiž irituje a fascinuje hlavně ono pokrytectví politiků a jiných panáků, nejen našich, kteří se zastávají regulérních anarchistek, když by se měli jednoznačně zastat Putina, protože to je přese všechno a koneckonců – nejen a především v tomto kontextu – jejich pokrevní bratr, anebo naopak sice poctivě po katolicku napadají anarchistky, jako ten s odpuštěním Nečas, a přitom se jakoby schovávají za nicneříkající anglický název. Přece z pussinky toho snaživého večerního studenta politologie a neo-neoliberální ekonomie by znělo mnohem čitelněji, byť nikoli absurdněji – jen by absurdita tohoto typu veřejného diskursu plasticky vynikla –, kdyby zpoza pultíku hřímal cosi o bouřících se kundičkách, neřkuli dokonce příchách.

Takže jde ode mne o hříčku satirickou, jak jsem byl předeslal – že je zvykem anglické názvy hudebních idolů nepřekládat, je sice pravda, ale – po další pravdě – je to jen úzus a vpsledku ideologická konvence. Skupina *Válící se kameny* by mně osobně vůbec nevadila. Což je obdobné jako se jmény vlastními: zvykli jsme si říkat Jindřich VIII. nebo Ludvík XVI., a ani nám to nepřijde... Ale to Vy víte líp než já, určitě na příslušných katedrách existují na toto téma celé disertace o anachronismech v překladu...

Tedy – má výzva byla samozřejmě nekorektní a provokativní – prezident Klaus ostatně dosud nereagoval, ba ani žádný z jeho jaklů... no, uzávěrku máme na spadnutí, tak uvidím, co se dá dělat...

Děkuji ještě jednou a omlouvám svou neomalenost.

S úctou

František Dryje

Dne 14.11.2012 22:59,
Petra Kůsová napsal(a):

Milý pane Dryje,
adekvátní zdá se mi „kundí randál“.

V úctě, Petra Martínková

Dne 17.11.2012 21:49,
Josef Rauwolf napsal(a):

Franto,
popravdě řečeno, v tuhle chvíli nevím, jak označení Pussy Riot přeložit tak, aby tam byla ta mnohoznačnost, již nabízí angličtina. Napadají mě možnosti různé, vychýlené ovšem jedním či druhým směrem, žádná není ideální. Hlavně ale v tomhle konkrétním případě s anglickým označením osobně žádný problém nemám, dámy, ač Rusky, si zvolily jméno v angličtině, které dobře zní. Beru to jako označení nějaké party, třeba kapely – a tam se názvy také nepřekládají. Zůstal bych tedy při Pussy Riot a nepřekládal.

zdraví josef

Dne 24.11.2012 1:04, Alena Havlin napsal(a):

Kudy chodím, tudy přemýšlím o našem lingvistickém hlavolamu. Občas mam záchvaty smíchu. Tak teda: původně to byla „kundí bouře“ z toho další deriváty: kundovzpouora, přčovřava, píči říčí, píči v roji, povyk píč, kundí rachot, ryk píč, rozruch kundy, přčorachot... pak už spíše básnická licence ŘEV BOBRŮ a DIVOKÉ PUSY.

Když mi přijdou na mysl ty nejčernější myšlenky, řev bobrů se většinou postará o jejich zahnání.

Zdravím tě moc

Alena

Ad FD: Lingvistická výzva, *Analogon* č. 67
[II-2012], str. 128

Bruno Solařík Anastasia

Politici a média naší republiky si můžou utrhnout ruku, jak přísahají na spravedlivý boj za svobodu mladých žen, uvržených ruským soudem do vězení kvůli politizujícímu znesvěcení místního totemu. Frivolní okolnost, že skupina se sympatickým názvem *Kundí kravál* se v jiném případě uchýlila k vyjádření politického názoru prostřednictvím zveřejněné sexuální orgie, dodává českému zápasu za uvedení ženy nádech knížecí osvícenosti.

Úplně jinak se české úřady chovají v případě Anastasie Hagen, matky tří dětí, která v Česku pracovala jako herečka v místním pornografickém průmyslu a žádá zde už dva roky o udělení azylu, protože na její rodné Ukrajině je pornografie trestná. České úřady její žádost

Kočky kundelaté před soudem, Rusko 2012

dne 21. listopadu 2012 už podruhé zamítly a vyhostí ji ze země. Na Ukrajině jí budou děti odebrány a Anastasia půjde za mříže.

Kdyby byla Anastasia učinila při felaci před kamerou provokativní gesto vůči pravoslavné ikoně, určitě by měla v rekatolizovaném Česku po starostech. Bohužel jí takové politické gesto nikdo nenarežiroval, takže bude na Východě platit vlastním osudem za Západ, jehož svobodu podnikání rozhodně nedoprovází vědomí lidskoprávní odpovědnosti za vlastní volnomyšlenkářství.

Publikováno 22. 11. 2012 na www.blisty.cz

František Dryje Kalandra, Uhl a skutečnost snu

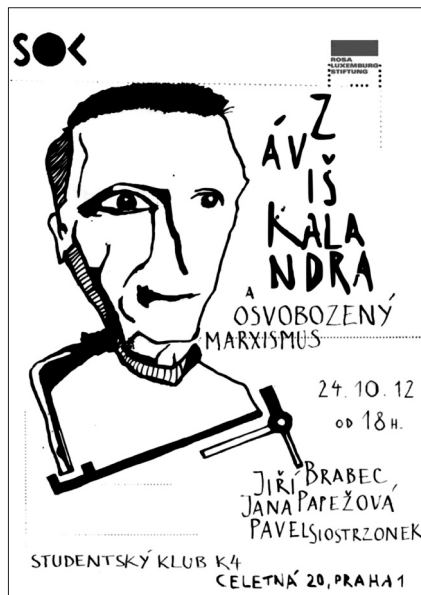
Dne 14. října 2012 pořádal SOK (Socialistický kruh) v prostorách pražského studentského klubu K4 v Celetné ulici v Praze seminář s názvem *Záviš Kalandra a osvobozený marxismus*. O životě a díle tohoto předního předválečného marxisty, jenž byl – jak nechvalně známo – obětí jedné z justičních vražd poúnorového stalinistického režimu v Československu, fundovaně promluvil Jiří Brabec, o Kalandrově práci publicistické referovala Jana Papežová a vnímavý vztah tohoto prokletého komunisty k surrealismu a surrealistické skupině shrnul a komentoval Pavel Siostrzonek (mj. stálý spolupracovník našeho listu). Kromě příspěvků samých a vůbec kromě faktu, že odkaz levicového intelektuála Kalandry a dramatické vývojové proměny jeho myšlení jsou předmětem živého zájmu, mě fascinovala ještě jedna okolnost: celková přátelská, ač jakoby spiklenecká atmosféra celého podniku, skrytého v uzavřené zadní místnosti rozlehlé, goticky sklepní kavárny plné těch nejnefalšovanějších *mladých lidí*; diskuse diváků byla poučená a věcná, například téma Kalandrova diferencovaného poměru k trockismu a Trockému bylo vztaženo k současnému marasmu neoliberální ideologie, stejně jako k lehce načrtnuté osnově kritického zkoumání soudobých levicových konceptů atd. Této otevřené diskuse se aktivně účastnil též známý aktivista a novinář Petr Uhl, a tu se dostávám... k jádru teriéra.

Po skončení oficiální části programu následovala část neoficiální, debaty, prezentace publikační činnosti SOKu aj. Baval jsem se s přáteli, byl představen několika činným lidem s jiskrou pod víčky a mimo jiné jsme na-

kousli možnost uspořádat v SOKu cyklus večerů o dějinách i přítomnosti surrealismu. Teprve cestou domů mě v tramvaji přepadla výčitka, že jsem se více nezajímal o osobnost Petra Uhla, k němuž mě léta poutá respekt a zájem, že jsem se s ním neseznámil a nevěnoval mu například nejnovější číslo časopisu Analogon, které jsem měl ukryto v tajné přihrádce svého příručního zavazadla. S touto nelibě utkvělou představou odebral jsem se posléze na lože. A tu jsem měl sen, jež zde na paměť budoucím, věrně a nepředpojatě zaznamenávám:

Sen o Petru Uhlovi (v noci z 24. na 25. října 2012)

Jsme s manželkou a dcerou na nějaké dosti nuzné týdenní dovolené v jakýchsi chatkách, někde v horách. Už máme odjíždět, ale ještě

se jdu projít a zamilím do venkovské hospody zařízené v rodinném domku se zahrádkou. V prázdném lokále nachází se jen majitelka, nemláadá nestará ženština, nijak zvlášť atraktivní, a jediný host, zcela ožralý Petr Uhl. Motá se kolem baru, žena ho dost nápadně a usilovně směřuje někam do vedlejší místnosti. Ukáže se totiž, že je to jeho milenka – on si za ní odskočil ze stejné chatkové kolonie, kde je s manželkou na dovolené stejně jako my. Uhl se evidentně zpěčuje a nakonec zadním vchodem unikne na zahradu, kde se s ním dávám do řeči. Odcházíme spolu, on se mi svěčuje, že ta baba ho děsně uhání a že ho to otravuje. Pořád mě přesvědčuje, že musíme ještě někam zajít, i když je dost skeptický a dodává, že mu asi už nikde ne-

Petr Uhl

nalejou. Nakonec zapadneme do jakési velké, spíš maloměstské restaurace, Uhl si dá panáka a je v ráži. Já si uvědomím, že jsem ho včera potkal na semináři SOKu o Kalandrovi v Celetné ulici a dodatečně mě mrzelo, že jsem ho neoslovil a nevěnoval mu Analogon, který jsem měl s sebou. Radostně mu tedy nový Analogon nabízím, on mě však přeruší rozmáchlým gestem a výkřikem: „Ale milý příteli, já přece Analogon dávno odbírám!“ Vtom si uvědomím, že je to pravda, vybavím si před vnitřním zrakem seznam předplatitelů, kde je na čelním místě uvedeno jméno: PETR UHL.

Dovětek

Petru Uhlovi jsem posléze zápis svého snu i s vylíčením příslušných peripetií poslal, jeho reakce byla vstřícná, a já se cítil fatálně povinován věnovat mu i ono obmyšlené číslo našeho časopisu.

Dnes, 25. listopadu 2012 v pozdních odpoledních hodinách, v době, kdy v potu hlavy píšu tyto řádky, obdržel jsem elektronickou poštou (e-mailem) zprávu tohoto znění:

Dobrý den, ráda bych pro svého muže Petra Uhla objednala revue Analogon na rok 2013. Prosím o zaslání bankovního spojení. Děkuji.

Anna Šabatová

Ano, dříve filosofové sny pouze vykládali. Nyní je načase... Co je vlastně načase?

Jan Gabriel

Dvě křivky poezie

S poezií Andy Lasse jsem se poprvé setkal už v roce 1972 v katalogu tehdejší brněnské výstavy Martina Stejskala, kde byl otištěn úryvek z jeho sbírky *Mandala*. A hned mě zaujala něčím novým, neznámým, vzrušujícím. Plná slovních přehmatů, úmyslných přeráznutí, vykloubení, která však nebyla nijak umělá, ale naopak: odhalovala skrytý význam slov, vytvářela jakousi fonetickou kabalu.

I proto je mi jeho poslední sbírka *Hrdlařezy a zvukomalby* (básně z let 2005 – 2007) blízka. Třebaže sám autor hovoří o sbírce nesourodé, mně přesto připadá, že naopak drží v nezvykle pevném hřbetu. Je v ní vše, co bylo či je pro tohoto básníka typické, včetně – pokud jde o poezii – jeho zcela osobitého a nepřehlédnutelného obohacení českého surrealismu. Především v těch polohách, kde střídá zcela konkrétní, až vizuální obrazy s trhlinami slov, s jejich rytmizovaným překrýváním, která náhle mají sílu až jakési magické říkanky. „Chodila mu lahodit / ze studně / vsutku návnadě / dlouhé nudle tahala / hbitě s ním pak mrskala / O zeď s ním! / plkala“.

Básně Andyho Lasse mají v sobě něco z rozkladu světa i jeho hodnot, včetně těch, které kdysi, a není to zase tak dávno, přitahovaly avantgardu, včetně posledních iluzí, které se změnily už jen v pochybnosti. „Unaven sluncem / vyprahlé pouště / opustil štíry v jeskyních / naléhavé směti / pozůstalostí a nimrav / nacvakavých zlomky / myšlenek / skříní plných / maminčiných polobotek / kabátů a svetrů / nasáklých naftalínem“.

I programově vychýlené obrazy, spečená slova náhle odpovídají i vypovídají o současném světě, přiléhají k němu co tajemné definice iracionálních aspektů: „Loužebně / smíval se / pak sleh / a bylo povták / ách“. Jinde jako by čtenáři předkládal neřešitelnou rovnici, k níž má klíč jen on sám: „Byl zvěda hyb / zpola nepřeklál / pokles i chyb“. Je zřejmé, že právě tyto roviny Andyho básní, málem jakési samoznaky, jakkoli prosté, mají blízko ke slavným nonsensům Edwarda Learyho a souvisejí s jazykem Lewise Carrola (jak mimo jiné komentuje v doslovu František Dryje), ba – až nečekaně – se ocitají i v samé blízkosti některých básní Aleny Nádvořnickové. Na rozdíl od ní, tam kde je sarkastická, je Lass ironický, včetně lehké sebeironie: „Hledala mě veverka. / Chtěla se mnou chodit. / Nebyl jsem doma.“

andrew lass

H R D L O Ř E Z Y
A Z V U K O M A L B Y
2 0 0 5 – 2 0 0 7

Bylo by nedorozuměním považovat poezii Andyho Lasse jen za hru s jazykem, v níž psychický automatismus má i nemá svou roli, za nutkavá, byť inspirovaná sdělení či za „kresbu“, do níž se slova jen jakýmsi nedopatřením zapletla. Každá báseň je nesena i osudovým dramatem, tísní, bolestí, jejich reálnou tíhou. V neposlední řadě i určitým, čistě soukromým dobrodružstvím. „Zabředl po kolena / zdech-lých očí / s úsměvem jazyka / bahna vypoule-ných / zhluboka se napřímil / z dechu zlom / byl po pádu / podzemního listí / žlout.“

Stejně tak je i nezvykle přesnou diagnózou a kritikou světa, kterou přistihuje in flagranti v celé jeho absurditě i přízračnosti: „Hněv unikal skulinou / v podpaždí upocených dam / těžkých zátylků / dorostenců / vzdychajícím pod nátlakem / cvičitele šelem podivína / z fitness centra / divokých snů.“

Druhá sbírka, která přistála téhož večera na stole v pražském café Montmartre, je *Metamor* Kristýny Žáčkové. Nijak jsem netajil, že po léta mi činila její poezie, či alespoň ta, kterou jsem znal, určité problémy. Zdá se, že její sbírka mé pochybnosti a výhrady přinejménším z větší míry rozptýlila. Především z novějších básní je zřejmé, že jde o skutečnou, autentickou poezii, schopnou nejen oslovit, přitáhnout, ale i zaujmout. Našla si svůj vlastní básnický rukopis, v němž se kříží úvahy, zlomky skutečnosti, zlomky hovorů stejně jako citací, vibrace myšlenek s kontemplativními pasážemi, pronáší obrazné úvahy stejně přirozené jako nestoudné pravdy. Ostatně i její tázání, zdánlivě nevinné, má v sobě cosi znepokojivého: „nechápu – jak to že náhle nevypadám jako vzduch?“ Tato poezie rozhodně patří k tomu lepšímu, co lze dnes číst, s čím se můžeme setkat, a to nejen v rámci surrealismu. Řekl bych dokonce: spíše naopak.

Vyznačuje se téměř až existenciálně-polemickým přístupem ke skutečnosti, zdůrazněnou tělesností – „každé tělo vzlíná do bytosti textu“ – i znechucením: „Neumím ten rozklad / u sebe zarazit / neumím před roz-

Jan Daňhel, frontispice ke knize *Metamor*

kladem / zůstat v pozoru / stát / jako ztopořený Descartes..." Či jinde: „Z ničeho nic / dnes začal smrdět koberec / asi bude pršet, povídám / a přetáhnu si přes hlavu punčochu / ušitou z mikrobů“.

V podivných, často jen tušených „příbězích“ jako by si Žáčková pomocí imaginace vyrovnávala účty s okolní skutečností, včetně všech svých traumat a tiků, niterně a inspirovaně hledala, jak se vůči nim vymezit, vnitřně je prožít, zplundrovat a – možná především – se přetvořit. Její poezie je sdo-statek agresivní, aby se nedala ochočit, její zvláštní humor a sarkasmus jí brání sklouznout do banality, byť často jde o balancování přímo na ostří. Kolikrát by stačil jeden chybný krok, a celá báseň – včetně posměšných citátů – by se zhroutila v plané morali-zování či jen výčet obecných pravd: „slova produkují další slova / lepí se na sebe v blátivou řeč, podobnosti se splétají do uzlů / uzly se váží na nevážný koráb noci / jste dnes sama na palubě, madame?“.

Drama světa, odraz této krizové doby, se u básničky skrývá v banalitě, včetně té tělesné, není spojené s tajemstvím, je téměř, byť ve zkratce, doslovné, jako to „civění do věčnosti / které se dnes skromně / říká televize“. Úzkost, která z toho vyplývá, však nevede Žáčkovou k rezignaci, ale naopak: k zesílenému vnímání, ke hře, kterou je třeba dohrát i za cenu ztráty, k přesvědčení, že „tento druh otázky nevyžaduje otazník“. Na druhé straně často i k občasně mnohomluvnosti, k předstíranému *chlapáctví*, které však nepůsobí nijak přesvědčivě: „nesmysl s ním cloumá tak / že by se z toho Kant / poprvé v životě poblí / na chodníku v Královci / a zapomněl by, blbec, na morálku“.

Sbírka *Metamor* je v rámci současné poezie stěží přehlédnutelná. Na jejím rozcestí není pouhým gestem, ale živým dechem. Co má však společného, a zda vůbec, se surrealismem, na to si musí odpovědět každý sám.

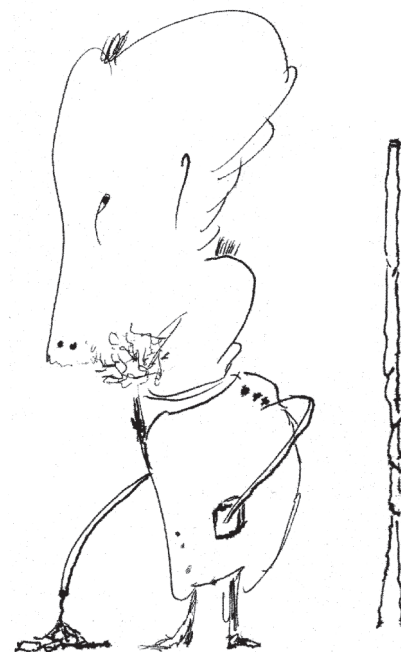
Andrej Lass: *Hrdlořezy a zvukomalby* (básně z let 2005 – 2007) s kresbami autora, Doplněk, Brno 2012

Kristýna Žáčková: *Metamor*, doprovázeno fotografiemi Jana Daňhela, Sdružení Analogonu, Praha 2012

Bruno Solařík Lassova lázeň v trhlíně smyslů

„...v řečišti písku / kde později ve stráni / se smíchy víly válely...“ Ty verše sice nepřišly ze snu, ale připutovaly do sbírky *Hrdlořezy a zvukomalby* hodně zblízka. Jejich samovolná, tzv. „psychoautomatická“ skladba připomněla Andrewu Lassovi (jak píše v autorské poznámce ke knize), „ony příkré břehy na okraji snu, kde je možné pobývat a tvořit“. Zatímco Lassovy kresby připomínají chvatně načrtnuté hieroglyfy, jeho verše působí jako nutkavě zaznamenané šifry, které autorovi umožňují – řečeno jeho slovy – „odhalit [...] kuchyň, v níž se smysly převažují spolu se svými nosiči, se zvuky“. Lass konstatuje, že v knize to vrže, „jako vrže veškerá bolest“ (kniha vznikla v době autorovy nemoci), zdůrazňuje však, že zde rozhodně „nejde o sentimentální snahu sdílet utrpení“, nýbrž naopak o potřebu „zalehnout tu hrůzu“, potřebu skutečnou právě psaním a kreslením. I terapie tvorbou se na okamžik ocitá v odsunutí nevíry: „Zbytečně tu hlodám slova.“ Jenže už ta hříčka (hledat / hlodat) prokazuje, že nakonec vítězí něco jiného než beznaděj. Zvolání „Pojď blíž / roztáhni křídla / vezmi mě s sebou / vzleťni už!“ – to snad není vyzvání anděla smrti, to je dychtivé volání múzy, která se tím probudila, „drkotavě protažena / nadbytečnou sladkostí / opodál“. Sladkostí zdánlivě nadbytečnou, avšak v pravé chvíli doslova spásnou: sférou dětství, snění a erotismu, spočívající tam, kde „filosofů řev“ utichá v slasti ze zažvatlání, v návratu do časů, kdy člověk „v dětské naivitě / se ještě uměl bát / kdy touha měla / trvalejší předmět“.

Shodou okolností prožil Andrew Lass dětství a mládí v cizině. Konkrétně v Československu. Je to slastně poznat: „Odkud by hrál břichomluva? / Z flašinetu? / Jakbysmet!“ Odlišnost mateřského jazyka od živé komunikace vlastního okolí znamená ovšem pro básníka zázračnou výhodu v nevýhodě: hra se slovy, která je základem prožitku poezie, není v takové situaci dekorativní nástavbou prózy, nýbrž je přímo samočinným projevem každodenní praxe, kdy se každé přechnutí proměňuje ve velebnou báseň nebo v divoký vtíp. To, co rodlého mluvčího vůbec nenapadne, protože jeho vnímání slov je otupeno uživatelským stereotypem, je pro jazykově nadaného cizince zdrojem každodenních výbuchů veselosti či závanů

děsu. Uvidět *kořenářku* pro něj zároveň znamená nahlédnout tajemný *kořen nátku*, ulici zpevňují „dlažební kosti“ a utíká se od „nena-dojených večerů“. Je to radost z objevu, v níž má každé slovo svou závorku s vysvětlením jako v dětské hře na hádanky, přičemž *kočka* má v té záorce prostě *tečku*. Zní to přece skoro stejně... Slovo utvořené dle zjištěných jazykových pravidel, ale v nesprávném pádu (nebo obráceně) je pro autora slovem plnohodnotným, o to však závažnějším, že rozevírá doko-řán dosud nevidané souvislosti: „pekly / mekly / a rohožku.“ Základní polohou povýšení škobrtu v zaklínadlo je u Lasse radostné zjištění, že to zaklínání funguje. Slovo se často ocitá v nepatřičném rodu i tvaru, což stačí například k proměně omáčkové byliny ve smyslnou bytost: „...na rozhraní kopřiných záletů“. Namísto zhoubného zmatení jazyků způsobuje demiurg blahodárné popletení gramatik: „náhrdelní sousto při“ – „...zastav se u nás (...) / Až vylezeš. / A puč!“

Zážitek z osvobozených slov je užitečně ztížen, jakmile přijde řada na povinnost učit se ve škole básničky: slovosled a dikce těch vizitek dávnověku se přece dost liší od běžné promluvy, která je ovšem záhadou už sama o sobě. Spolu s plebejskými nadávkami ze školních přestávek se pak z paměti dere na světlo jejich zdánlivý opak v podobě automatických jambů z vysoké pece Poesie: „jak včelín se mrákat sešel“. Běsi předobrozeneckého pohanství se nadfolklorně vtělují do náhodného drkotání tramvaje po pradávné dlažbě 20. století: „Prkonosná Kamila / kůži z těla seděla / stačila i to co nemá / a namdmutá zavila.“

I na úrovni samotného slova se konečně rozvírá chřtán dvojího významu, splétající ze dvou výrazů celistvou vánočku imaginativního objektu: „bylo to jak byvzteť“. Vzniká hmatatelné sloveso, line se paprsek pohledu, o nějž se lze dokonce zranit: „Vidlel jsem jí“. – „Na břehu řeho stáje“ zdvihaří splašená slova odvážené mosty nad divokými peřejemi významů, až nakonec není zřejmé, po čem lze přejít na druhý břeh bezpečněji: „Ještěřka / sezlá Tvé / ne příliš / f tom ratolestí“ – „na rozhraní měst a krotavů.“ Smysluplně vyhlížející sdělení se samospádem hroučí do mechu vzdechů: „Slíbil jsem jí ponožky / ratolestí dřmot / i světla pic a by.“ Některé promluvy pak utvářejí rovnou jakýsi přeludný vzorník neznámých jmen a sloves, proměňovaných vlastní vahou v citoslovce: „Pronivěř / jen šuškotu kóje / a hrouzdel.“ Kulometně překotná zpráva, že totiž „Setkala se se se / mnou náhle“, zní z hájemství „vyholených záhlaví“, z koutku „u Lízy na lžiče“, která „z kožichu jazyk vysouvala / na místě záchvěje“, kde zuří „klína hbitý posun“ a kde září „oči z dolíků / slaměná záda / pomerančový chrup“. Jsou to depeše z říše *lyrické úzkosti a naprostého blaha* (řečeno autorovými slovy), v níž silné obraty snesou naprostou stručnost, jako třeba v lapidární otázce „Je Ti velice?“.

V zemi erotismu lze narazit na bažinaté břehy blues, kdy „Něžnost ve střehu“ popouští uzdu pohádkově fatalistické nostalgii: „Hledala mě veverka. / Chtěla se mnou chodit. / Nebyl jsem doma.“ Ční zde štíty chťice, ztaveného vjedno s mečí lásky: „Tvoje nadržená velebnost / růžové líce / zadnice / na lavičce / v podsvětí“ – „v Tvém klíně / u kapes karpatských hor“.

Nad touto krajinou se pak klene nebe půvabného smíchu: „Sotva upadl / (tak zdvořile) // Snědla ho / (ale nedbale)“ – „líbala mě na skle / a zvala dovnitř / Ven! zařvala.“

Probouzení ze slastných snů se děje ve znamení příběhů, nápadně podobných pohádkovým anekdotám: „Poslouchal jsem unavené zívání sirén / a radostné čvachtání ocasů / mořských vil“. To je to *podsvětí hlubokých temnot zoufalství a lásky, štěstí a nerozumu a lehce nadhozené, irituující zmatenosti* (opět autorovými slovy). Tohle je ta krásná země, dobrotivý *Zlovětín*... A v samém středu oné pohádkové říše je už blankyt osvobodivého smíchu rozžhaven doběla: „Brambora v puntíčkované sukni / rozjela se na bruslích“ – „Těžko si představit / kolik listů / se nechalo slyšet“. A na okně... „a na okně socha staré paní“...

Nenechme se mýlit: i tyto překvapivě ústrojně větné skladby jsou vlastně citoslovce.

Mísí se v nich řev kromaňonců s citlivostí básníka. A je to především hra. Žádné naplňování teorií. Je to kladné i záporné, vysoké i nízké hodnocení každodenního života prostřednictvím záhadných vzkazů. Výsledek setkání ducha s iracionalitou, která „v nás proniká trhlinou smyslů“.

„Při čtení,“ varuje autor, „na nás zirájí bezhlasé trosky významů a typografie“. Proto Lass doporučil „jazykovou zvukomalebnost zobrazenou na papíře hlasitým přednesem hrdlem řezat“. I Platón považoval za samozřejmost, že báseň se zpívá. Ne pro mediální gymnastiku hlasivek, ale proto, že je to přece píseň. „Kočičích hlav / měsíční svit / do ulice / v štěrbinách / lebky / plevel.“ – „Zesulcovatěl / i chvěl se řízek / dál.“ Tyto malebné

řezy, toužící dle autora držet se „aspoň na chvilku aliterace a kýčovitého rýmu“, melodie, na které se básník dle svých slov *těšil*, namísto aby se disciplinovaně („nekýčovitě“) pachtil za tou či onou slohově způsobnou sebereprezentací, tyto drahokamy z chaluh země bez moře jsou jakýmsi notovým záznamem ustalovací lázně pro uši duše. Hlazení hrdla řízným smyčcem zvukomalby je písni domorodce dvou světadílů, který „prodléval dlouho / na rozmezí / schouleného vědomí / daleko od jeskyně / na příkrém břehu snu“.

V úplné otevřenosti zachycuje tvůrce tep pokřiků i pohlazení beze strachu z bezedna chaosu, neboť citoslovce jsou přece taky slova. A kdoví, jestli to slovo, které bylo na počátku všeho, neznělo třeba *mekly, pic* nebo *by*.

Errata Analogon 67 (II-2012)

Str. 101: chybně uvedeno jméno autora fotografie: namísto Tomáš Rutka má správně být Tomáš Ruta.

Str. 76-77: v článku Ivana Horáčka Palimpsest svaté země byl chybně pojmenován a prezentován obrazový doprovod; jeho správná podoba:

Živé (Galilejské) a Mrtvé moře.

Jeruzalém: Setkání Zdi a Měsíce, ženská sekce za plentou.

Pozůstatky starověkého Jericha na úpatí skalního amfiteátru, v popředí nejstarší kamenná stavba světa – jerišská věž.

